

1

In een morsige kroeg drinken ze zich moed in. Moed die ze volgens de gids nodig gaan hebben. Dan pas, met een aantal stevige whisky's achter de kiezen, gaat het gezelschap op pad, eerst nog geanimeerd en luidruchtig, met mannen die met stoere taal de vrouwen proberen te imponeren, maar naarmate de duisternis toeneemt en de afstand tussen de gietijzeren straatlantaarns toeneemt, verdwijnt de bravoure en wordt het stiller en stiller. Nu staan ze wat ongemakkelijk en instinctief wat dichter bij elkaar in een desolaat en door hoge muren ingesloten plaatsje. Een eenzame gaslantaarn werpt een gele gloed over de aanwezigen. Op de gezichten is spanning af te lezen. Angst. Opwinding. Ida probeert de zwarte sneeuw die zonder ophouden uit de lucht neerdwartelt van haar jas te vegen, wat niet lukt. Het is een teerachtige neerslag die, zo is haar verteld, ontstaat als de giftige rook die wordt uitgestoten door de met steenkool gestookte fabrieken die de wijk omringen, zich hecht aan de mist die van de Theems af de straten in rolt. Kleverige vlokjes die overal aan vastplakken: straten, gebouwen, mensen en dieren.

Welkom in Whitechapel.

De gids heet Jeffries en is het type 'charmante sjoemelaar' waar de stad in grossiert, met een cockneyaccent, een vettig sjaaltje, een platte pet, en een whisky te veel op. Verder bestaat het gezelschap uit drie leden van de buurtwacht, de Whitechapel Vigilance Committee, onder leiding van een man die zich heeft voorgesteld als Albert Backert – en een viertal echtparen. En Ida zelf, op reportage als correspondent in Londen voor *Het Nieuws van de Dag*. Niemand in dit groepje is van dat laatste op de hoogte.

'Right, ladies and gentlemen,' zegt Jeffries, 'het is zover. Eerst nog een keer de regels. Bij de groep blijven, wat er ook gebeurt. Meneer Backert en zijn collega's zullen hun uiterste best doen om jullie in leven te houden, maar dan moet u wel meewerken. Neem geen risico's, vertrouw

niemand, loop geen steegjes in en blijf niet achter. Verder, de bewoners van deze buurt zijn geen gewone mensen zoals u en ik. Ik zeg: luizen, schurft, tuberculose, venerische ziekten, cholera. Dus houd afstand als u er eentje ziet. Spreek ze niet aan. Geef geen geld. Meneer Backert?’

De leider van de buurtwacht is een niet al te grote, maar stevig gebouwde man van een jaar of dertig, met een pokdalige huid en agressief priemende ogen. In tegenstelling tot de gids is hij conservatief gekleed in een donker pak, grijze handschoenen en een bolhoed. Ida heeft hem nog nooit in levenden lijve gezien, maar ze weet wie hij is. Iederéén weet wie hij is. Het is de man met wie Jack the Ripper correspondeert. Die hem de briefkaart heeft gestuurd die deze onderneming zo gevaarlijk maakt. Zo onverantwoord ook. En, moet ze toegeven, zo spannend.

‘Weinig aan toe te voegen,’ neemt Backert het woord. ‘We zullen aan de heren in het gezelschap een knuppel uitdelen, voor noodgevallen. We moeten op alles voorbereid zijn. Jack is daar en ik ga geen risico nemen. Ik waarschuw u, als iemand denkt de held uit te moeten hangen, of als iemand zich niet aan de regels houdt, dan gaan we linea recta terug naar de kroeg. Allemaal.’

‘Ik heb hier anders een verdomde hoop geld voor betaald,’ zegt een van de heren in het gezelschap.

Slumming is op het moment in de mode onder de gegoede burgers, de upper class. En dit is een *slumming party*. Een excursie naar donker Londen, naar het overbevolkte oostelijke deel van de stad, om te zien hoe erg het er nou eigenlijk echt is. En vanwege het zojuist geformuleerde werkelijke doel van de reis: Jack is daar.

Backert aarzelt. Een fractie van een seconde lijkt er nervositeit door zijn onverstoorbare masker heen te breken. Alsof hij het liefst de hele zaak af zou blazen. Tegelijk is er natuurlijk de ‘verdomde hoop geld’ die hiervoor is neergelegd. Backert is er één in een lange lijn van mensen die geld willen verdienen aan Jack the Ripper. ‘En u zult waar voor uw geld krijgen. Ik kan alleen niet toestaan dat iemand door onbesuisdheid het leven van anderen in gevaar brengt. Vergis u niet...’ Backert wijst naar een poortje, tien meter verderop, ‘... daarachter ligt het hol van de leeuw. Een onzichtbare, levensgevaarlijke leeuw.’

In de stilte die op zijn woorden valt, laat Backert door een gebochelde jongen van een jaar of achttien de knuppels uitdelen: korte, houten modellen, zoals Ida die de politie ook heeft zien dragen.

‘Zo,’ zegt hij. ‘Dan gaan we nu...’

‘Ik wil er ook een,’ onderbreekt Ida hem, tot verbazing van de hele groep.

‘Maar u bent een vrouw,’ zegt de jongen met de bochel. ‘Geen man.’

‘Blij dat je het verschil ziet,’ zegt ze. ‘Geef op.’ Ze steekt haar hand uit.

De jongen kijkt naar Backert, die zijn schouders ophaalt. Nog steeds aarzelend, alsof hij afstand moet doen van een essentieel onderdeel van zijn anatomie, geeft de jongen de laatste aan Ida. Het is inderdaad een voormalige politieknuppel. Je kunt zien waar het embleem van de Metropolitan Police heeft gezeten.

Backert probeert het nog een keer. ‘U kunt nog terug. Geen schande. Ik retourneer uw geld en dat is dat.’

Niemand reageert, op een vrouw na, die aarzelend een blik op haar man werpt, waarop die nee schudt.

‘Goed,’ zegt Jeffries. ‘Dames, heren, tijd om te gaan.’

De leden van de buurtwacht hebben een *bull’s eye*-lantaarn in de hand: een koperen olielamp met een bol, rond glas aan de voorkant, waardoor het licht gebundeld naar buiten valt. En dan vertrekken ze. Achter Backert aan, het poortje door. Ida met kloppend hart. Ze heeft het gevoel dat Whitechapel haar letterlijk opslokt.

Dieper en dieper dringen ze de sloppenwijk in. Onder gemetselde bogen door, glibberend over ongelijke keien, langs beschimmelde muren. Huizen leunen schots en scheef tegen elkaar aan. Lijnen met grauwasgoed verdwijnen als treurige slingers in de mist. Het is eind van de middag, maar het had ook midden in de nacht kunnen zijn.

Ze horen gekreun, ergens in de schaduw. Een buurtwacht zwaait geschrokken zijn lamp de kant van het geluid op, knuppel in de aanslag. Wat ze zien is een copulerend paar. Een vrouw met een pafferig gezicht staat tegen de muur gedrukt. Ze is dronken. Afwezig houdt ze haar rok-

ken omhoog, wazige blik op niets gericht, terwijl de heupen van de man ritmisch naar voren stoten.

Het geschokte gezelschap loopt verder. Links en rechts doemen gedaantes op uit het halfdonker, sommigen met uitgestoken hand, sommigen met een snelle graai naar een tas, een jas, om door Backerts mannen weer terug de schaduw in te worden geduwd of getrapt. Oriëntatie is moeilijk. De bundels van de bull's eyes speuren onophoudelijk langs bakstenen, inhammen, bochten. Uit een inham steken twee benen waar ze overheen moeten stappen. Ze denken aan een valstrik. Ida hoort stemmen, gehoest, gestommel, kinderkreten. De geluiden nauwelijks gedempt door de dunne muren. Vlakbij, achter haar, naast haar. Ergens in een huis vallen harde klappen. Een vrouw gilt. In de rokerige levels zou het overal kunnen zijn. Wat het duister wel prijsgeeft, is een man, liggend in een plas kots. Het rottende karkas van een hond. Uitwerpselen. Ratten. Slachtafval. Modder. Een kind van een jaar of zes, rillend van de kou, haar voeten in lompen gewikkeld, met etterende ogen, gearsten lippen en een snotneus loopt waggelend op hen af. Door gebrek aan daglicht zijn haar benen kromgegroeid. Ze steekt haar hand uit.

'Keep yer distance, folks,' waarschuwt Backert.

Maar Ida luistert niet en geeft het kind wat geld. Het is het enige dat ze kan doen. Haar hart breekt bij de gedachte dat dit kind moet zien te overleven in de uitzichtloze ellende van dit schimmenrijk waarin zelfs de sneeuw zwart is. Dat ze moet opgroeien in deze smerigheid, in deze allesvernietigende armoede.

Een extra smalle steeg dwingt hen langs een bijna volledig door roet beslagen raampje, alleen in het midden zit nog een enigszins doorzichtig stukje, waardoor ze naar binnen kijken. Ze zien een kleine, lage ruimte waarin een heleboel mensen zich verdringen om een pan die midden op een tafel staat. Beschenen door een walmende petroleumlamp telt Ida achttien bewoners, inclusief twee baby's en een mager varken.

'Hoe kunnen ze zo wonen?' vraagt iemand in het gezelschap zich hoofdschuddend af. 'Hebben ze dan geen enkel zelfrespect?'

Ida zegt niets. Om haar mening wordt sowieso niet gevraagd. Ze is

een buitenlander. Een vrouw alleen. Ze wordt volkomen genegeerd en moet haar best doen het gezelschap bij te houden.

Wat opvalt, is de hoeveelheid politie die er op de been is. Agenten, altijd met z'n tweeën, doemen op en verdwijnen weer in de mist.

Dan, wanneer ze de zoveelste hoek om zijn geslagen, vraagt Jeffries aan de gebochelde buurtwacht of hij een plek voor een houten schutting bij wil lichten, en dan weet Ida dat ze aangekomen zijn bij het werkelijke doel van de reis. In het schijnsel van de lampen is een nauwelijks zichtbare verkleuring op de keien te zien, roodbruin van tint.

‘Is dat...?’ vraagt een van de dames. Ze is lijkwit.

‘Ik ben bang van wel, *ma’am*,’ zegt de gids.

‘Mijn god!’ De vrouw legt een hand op haar borst.

Dit is waar het zich een jaar geleden allemaal heeft afgespeeld, denkt Ida. En waar het zich elk moment weer af kan spelen. De briefkaart aan Backert was daar duidelijk over. Het is alsof de atmosfeer om hen heen is veranderd en de aanwezigheid van de Ripper ineens voelbaar is. Alsof hij in de schaduwen achter hen heeft plaatsgenomen.

‘Mitre Street,’ zegt Jeffries, die ook steeds om zich heen kijkt. ‘We staan hier op de precieze plek waar Jack zijn monsterlijk bedrijf heeft uitgeoefend. Hier lag Catherine Eddowes, in deze plas bloed.’

Ida ziet de andere dames zo bleek worden dat ze bijna licht geven in de duisternis.

‘Keel doorgesneden,’ gaat de gids door. ‘Ingewanden d’ruit getrokken. Een van haar nieren opgestuurd naar de voorganger van de heer Backert. Nou ja, de helft dan. De andere helft heeft hij opgegeten.’

Met een diepe zucht valt een van de vrouwen flauw. Reukflesjes in alle soorten en maten komen uit tasjes tevoorschijn. Roos en lavendel mengen zich met de stank van rottende oesters die de mist meeneemt vanaf de Theems.

Wat doet ze hier? Hoe heeft ze ooit kunnen denken dat dit een goed idee was? Ze weet het antwoord. Toen ze zich voor deze slumming party inschreef, in haar zonnige kamer in het Portland Hotel, was Jack the Ripper voor haar nog een mythe. Een legende, zoals Robin Hood of Dracula. Een naam, meer niet. Maar nu, in deze helse wijk, in het dreigende

donker, met het bloed van een van zijn slachtoffers voor haar voeten is de mythe werkelijkheid geworden. Een naam is veranderd in een man. Een moordenaar. Een sadist.

Maar het is te laat om nu nog terug te gaan. Meer dan ooit beseft Ida hoe ze op moeten vallen, met hun avondkleding, hun lakschoenen en hun bontstola's.

Als de vrouw met enige moeite weer is bijgebracht hervatten ze de tocht. In totale stilte lopen ze door naar het volgende punt: Miller's Court, waar Mary Jane Kelly een jaar geleden werd vermoord. En daarna naar Hanbury Street, waar een buurtbewoner over het verminkte lichaam van Annie Chapman struikelde.

Dan vindt Backert dat het mooi is geweest. Hij haalt zijn horloge tevoorschijn. 'Damned. Zo laat al. Kom op, jongens, wegwezen hier. Geen tijd meer voor de rest.'

Twee heren protesteren, maar niet al te heftig. Met het vallen van de avond is het nog donkerder geworden dan het al was. De stem van Backert is kalm, maar er klinkt een onmiskenbaar alarmerende ondertoon in door. Haastig vertrekken ze. De buurtwachters maken zoveel vaart dat ze het gezelschap in feite de steegjes door jagen. Een schemerig raam schiet voorbij, een steegje, nog een raam. Een plotselinge kreet van pijn. Het klinkt als een kreet om hulp. Ida stopt zonder erbij na te denken, doet drie passen terug en kijkt naar binnen. In het schijnsel van een walmende kaars ziet ze een oude vrouw kromgebogen over naaiwerk dat ze nauwelijks moet kunnen zien. Ze heeft zich met de naald in haar vinger gestoken. Als Ida beter kijkt, beseft ze met een schok dat de vrouw niet veel ouder is dan zijzelf, een jaar of vijfentwintig. Boos gebaart de naaister dat ze op moet donderen. Ida geeft haar gelijk. Haastig wil ze doorlopen, maar dan wordt duidelijk dat ze alleen is. Het gezelschap is verdwenen. Niemand te zien. Niets dan nevels. Zo ver weg kunnen ze toch nog niet zijn? Nog een hoek, een doorgang, een poortje. Angstig geworden kijkt ze niet waar ze loopt. Ze struikelt en valt. Hijgend, haar hart racend, staat ze weer op en tuurt in het duister. Niets. Ze luistert ingespannen naar stemmen of voetstappen van de groep. Ook niets. En ze heeft geen idee waar ze is. Ze is niet eens verdwaald,

want dat zou impliceren dat ze eerder wel wist waar ze was. Ze kent de buurt niet, weet niet welke kant ze op moet. Ze tast letterlijk en figuurlijk in het duister. Het enige dat ze kan doen, hoezeer Jeffries ook heeft gewaarschuwd afstand te houden, is iemand de weg vragen.

Ze begint weer te lopen. Het is zo donker dat ze haar eigen voeten niet kan zien. Haar jurk is door de aanhoudend neerdalende roet zo smerig dat ze in de omgeving op moet gaan. Toch voelt ze zich niet onzichtbaar, integendeel. Ze voelt zich uitgelicht, kwetsbaar, naakt. Zweet prikt op haar huid. Hé? In het donker meent ze iemand met een hoed te zien, in een wijk vol petten. Een lid van de slumming party?

‘Sir!’ roept ze.

Maar er komt geen antwoord, en nu is ze niet meer zeker van wat ze heeft gezien.

‘Sir!’

Heeft ze zich vergist? Daar, waar ze de hoed zag, is nu niets meer dan schaduw. Toch dacht ze echt...

Ze voelt zijn aanwezigheid nog zonder hem te zien. Een sensatie, een minieme werveling in de mist. Abrupt draait ze zich om. En dan is hij al vlakbij. Een silhouet in een antracietgrijze wereld. Hij heft zijn arm. Uit zijn hand steekt een lang lemmet. Ida haalt uit met de politieknuppel en raakt hem midden in zijn gezicht. Het mes klettert op de keien. En weg is hij. Verdwenen in de schaduwen, even geruisloos als hij is verschenen. Geen kreet van pijn, niets. Ze heeft hem niet eens goed kunnen zien. Verstijfd en overdonderd door haar eigen daad blijft ze staan. Ze heeft in een reflex gehandeld. Nu pas begint het tot haar door te dringen wat er is gebeurd.

‘Miss! Miss!’

Hijgend verschijnt het voltallige gezelschap.

‘Ik heb u nog zo gezegd bij de groep te...’ begint Backert, maar dan stopt hij. Ida is zich bewust van het tafereel dat ze op moet leveren in het licht van de lantaarns. Het mes op de keien. Haar trillende benen en bleke gezicht.

‘Fuck,’ zegt Jeffries.

2

De roep van een uil luidt de nacht in. Een leeg huurrijtuig rammelt langs de gracht. Een laatste cafébezoeker strompelt huiswaarts. Een rat plonst in het water en verdwijnt. En dan wordt het stil, op het geluid van Katz' echoënde voetstappen na.

Thuis hield hij het niet meer uit. De lege kamers, het lege bed. Een dode woning, zonder Ida's aanwezigheid om haar tot leven te wekken. Dus naar buiten, de stad in. Willekeurig welke richting op. Steeg in, steeg uit. Brug over, een uitgestorven winkelstraat door.

Het helpt niet. Sombere gedachten blijven hem als demonen achtervolgen, hoe snel hij ook loopt. Mist ze hem net zo erg als hij haar mist? Wat ziet Ida eigenlijk in hem? Verdient hij haar wel? Wat heeft hij haar te bieden? Ida is alles voor hem. Als hij dat al niet wist, dan weet hij het nu. Hij heeft geen familie, geen geloof, weinig vrienden. Alleen in zijn werk vindt hij nog een zekere voldoening.

God, wat mist hij haar.

Een plotselinge beweging in een zijstraatje. Zijn hand schiet naar zijn riem, maar vindt daar geen wapen. Paniek fladdert als een geschrokken papegaai wild in hem op. Pas langzaam beseft hij dat hij in Amsterdam staat. Op een gracht. Niets aan de hand. Een rat of een kat, niets om je zorgen te maken.

Het zijn die seconden, waarin hij aan zijn instinct is overgeleverd, dat alles kan gebeuren. Hij had een onschuldige voorbijganger neer kunnen steken. Reden waarom zijn riem leeg is. Het jachtmes dat hij normaal gesproken altijd bij zich heeft, ligt in zijn kantoor. In een la. Hij vertrouwt zichzelf er niet meer mee.

Hij beseft nu ook dat het Ida is die de nachtmerries op afstand heeft gehouden. Zonder haar zijn ze op volle sterkte terug. En de angst, de beklemming en de paniek beperken zich niet meer tot zijn dromen. Eigenlijk hebben ze dat nooit gedaan. Ze zijn overal.

Ook hier, ook nu. De stilte van de nachtelijke stad transporteert hem onverbiddeijk weer terug naar de jungle van Atjeh. Naar een oorlog die nog steeds voortduurt, in het echt en in zijn hoofd. Hij komt niet los van de stilte die het dreigende oerwoud, omsloten door een groen gordijn waaruit de vijand elk moment tevoorschijn kan springen, nog veel dreigender maakt.

De vijand die hier op eigen terrein is – zelfs de gibbons die luid beginnen te gillen en te *oewoepen* als er een Nederlandse soldaat in hun buurt komt, zwijgen bij het zien van een Atjeher – en hij, Katz, tweeëntwintig jaar oud, die tot hij hier een paar maanden geleden aankwam nog nooit verder van huis was geweest dan Diemen. Zwetend, met rauwe wonden waar zijn uniform bij elke stap zijn huid schuurde. Een wolk insecten om zijn hoofd, een geweer in zijn hand waarvan hij weet dat hij bij een plotselinge aanval niet eens de tijd heeft om het ding te schouderen. Hij kan de klewang die hem straks aan stukken hakt al bijna *voelen*. Een sensatie die nog steeds van het donker, de stilte en van elke plotselinge beweging een vijand maakt.

Het put hem uit, geestelijk en lichamelijk. Altijd alert, weinig slaap door de nachtmerries, geen eetlust. Bang van zijn eigen schaduw. Geïrriteerd vaak. Woedend soms, om niets.

Het is tijdelijk, heeft dr. Christian hem verzekerd. *We kunnen er wat aan doen. Maar het kost tijd.*

Tijd.

Niet alle cafés zijn dicht, zo blijkt. Helemaal aan het einde van een smalle, naargeestige steeg belicht een lamp een verveloze deur. De brandende lamp wil zeggen dat de kroeg nog klandizie heeft, wat door het geluid van stemmen erachter wordt bevestigd. Katz duwt de deur open, het geluid verstomt. Schattende blikken worden zijn kant op geworpen, met als eindconclusie: te groot, te breed, mogelijk politie. Met rust laten. In stilte loopt Katz naar de toog en bestelt bier en jenever. Tegen de tijd dat beide glazen voor hem neer worden gezet is het geroezemoes alweer op sterkte. Katz gooit de jenever naar binnen en volgt het op met een slok bier. Hij steekt een sigaret op. De drank is met water aangengelgd, maar niet zo erg dat het helemaal geen effect

heeft. De windstilte in zijn hoofd is acuut en intens. Waarom maakt hij zich eigenlijk zorgen? Waarom? Heeft ze daar ooit enige aanleiding toe gegeven?

In het craquelé van de spiegel achter de tap, tussen de flessen en de laaghangende rook door, ziet hij zijn mistige evenbeeld. Niet veel meer dan een baard, een bolhoed, en daartussen priemende ogen. Litteken op zijn jukbeen. Dertig jaar oud.

De alcohol raakt alweer uitgewerkt. Misschien is hij beter af zonder haar. Ze maakt hem kwetsbaar, onzeker. Beter om nu afstand te nemen, dan komt later de klap niet zo hard aan. Om het een paar slokken later weer veel rooskleuriger in te zien.

De situatie kan nu twee kanten op, weet hij uit ervaring. Of hij bestelt nog meer drank, en daarna nog meer, net zo lang tot zijn geld en zijn sigaretten op zijn. Dan komen de hyena's die denken dat hij te veel gedronken heeft om nog te kunnen vechten en eindigt de nacht in bloed. Of hij gaat nu weg.

Het beste is: wat munten op de toog gooien en naar buiten gaan. Snel de steeg verlaten.

Hij raadpleegt zijn spiegelbeeld.

'Nog een,' zegt hij. 'Een dubbele.'